

Marko Kravos

OB IZBORU TREH ITALIJANSKIH NAREČNIH PESNIKOV

Slovenščina, ki je v evropskem merilu jezik z največjo dialektalno razčlenjenostjo, in tudi sredina, kjer ima poezija visoko ceno in tako širok krog bralcev, da že skoraj sodi med ljudska razvedrila – ta slovenščina torej, paradoksalno, skoraj ne pozna umetnega pesništva v narečju.

Drugod je raba živega govora v liriki že od nekdaj preverjena možnost, v zadnjem času pa postaja tudi vse bolj razširjena in tudi od literarne znanosti priznana. Te vitalistične zasuke k pokrajinskim jezikovnim izrazom lahko opazimo v italijanskem, v frankofonskem, hrvaškem in, kot pravijo, tudi v nemškem prostoru. Ne dvomim, da je tako tudi še kje drugje. Razmišljam in tipam po razlogih za slovenski malobrižni odnos do narečja v poeziji.

Predvsem imamo še razmeroma mlad in svež knjižni jezik, ki ni nikoli izgubil stika s podeželjem, z zelenim zaledjem urbane civilizacije, ki mu je doslej sproti dovajala regenerativne moči. S tem svojim knjižnim jezikom smo morali do nedavnega še dokazovati, da smo emancipiran in enakovredno kulturno opremljen narod kot drugi v Evropi: od Zoisovega kroga pa vsaj do Moderne.

Po drugi strani je še do predvčerajšnjim prežala med nami skušnjava, da slovenščino žrtvujemo na oltar bolj obljudenih izrazil: bila bi naj le narečje v morju panslovenskega, ilirskega ali južnoslovenskega koine jezika.

Nadalje bi k tej averziji do rabe dialekta v našem prostoru lahko pripomogla kulturna in govorna pisanost Slovenije in s tem v zvezi strah pred centrifugalnimi silnicami, ki so tudi znanilke avtonomističnih in uveljavitvenih teženj posameznih pokrajin: pomislimo le na Porabje in Prekmurje, pa na Štajersko ali Koroško. Prav tako, če ne še bolj daleč od »oči in srca«¹ centra se počuti n.pr. tudi Bela krajina, zadnji čas pa se ogleduje po svojih regionalističnih praporih celo tako integrativno marljiva in predana dežela, kot je Primorska.

Morda je vsakega od teh narodnoobrambnih ozirov kaj po malem zraven.

Seveda je tudi možno, da je, čisto enostavno, slovensko okolje še vse premalo urbanizirano; slovenskim meščanom je treba stopiti le do predmestja, pa že dihamo sveži zrak neodtujenega jezika.

In tu je še bogata ustna lirika, ki nam v peti obliki še vedno zaživi ob vsakem slavju, ob vsaki nekoliko vzneseni gostilniški družini. Vemo, da je ta ljudski vzorec tudi v sodobnem slovstvu še produktiven.

...

V italijanski poeziji in gledališču je narečje že od nekdaj doma, predvsem kot odsev posameznih kulturnih tradicij na razpotegnjenem Apeninskem polotoku, ki je šele v tem stoletju razvil skupni državniški, jezikovni in kulturni imenovalac. Pa

kakor hitro je do tega prišlo, je že spet vzniknila tudi poezija v živih narečnih govorih. Biagio Marin, Umberto Saba, Carolus Cergoly, P. P. Pasolini so nam tudi geografsko, ne samo časovno zelo blizu.

Danes, in to ni le moj vtis, predstavlja narečno pesništvo najbolj vitalen del sodobne italijanske pezijje. Vse več uglednih pesnikov piše ob svojem ustvarjanju v knjižnem jeziku tudi dialektalno liriko, čeprav narekuje ta izbira glede grafije, zozenega bralskega kroga in dobesednega prevoda pod črto še tako veliko žrtev.

Verjetno je to reakcija na utesnjujoče vzorce tako univerzalnih in eteričnih (pa tudi premalo ozemljenih) lirikov, kot so Montale, Quasimodo ali Ungaretti. Morda je v ozadju te izbire drastičen odklon hermetičnega pesništva avantgardnih valov, ki so se vrstili kar po vrsti od petdesetih let naprej.

Kakorkoli. Kar nekaj revij redno ali izključno objavlja narečno literaturo, predvsem seveda poezijo; veliko je kritičnih odmevov in literarno estetskih obravnav tega slovstva: vse več je nagradnih razpisov in priložnosti za nastopanje s tovrstnim branjem. Le osrednji mediji: televizija, radio in dnevno časopisje še spregledujejo ta očitni premik in njegove kvalitetne dosežke. Pa to sodi menda v logiko pojava samega: saj je narečna poezija reakcija na standardizacijo okusa in tržno masifikacijo kulture prek medijev.

Loredana Bogliun, Amedeo Giacomini in Dante Maffia so že ugledna imena v svojih ožjih okoljih, prav tako pa tudi v širšem nacionalnem okviru. Pišejo vsak v svojem narečju, prva v istrovenetskem govoru Dignana, drugi v furlanščini in tretji v kalabrijskem dialektu. Za vse tri je značilno, da pišejo liriko tudi v knjižnem jeziku, pravzaprav so se najprej poetsko razvili in uveljavili prav v standardnem literarnem jeziku. Nadalje je opazno tudi to, da so ne samo univerzitetno izobraženi, ampak da so tudi pobudniki in uredniki pri raznih revijah, se pravi ljudje, ki niso čisto introvertirane sorte in ki jim avtentično komuniciranje z ljudmi veliko pomeni.

S svojim narečnim pesništvom posredno govorijo o ogroženih osnovah individualnega in obrobnege v današnjem svetu. Že bežna analiza nam bo tudi povedala, da je ta poezija mnogo bliže preprosti predmetnosti, čutenju in doživljajskemu svetu vsakdanjega človeka. Prav tako nas preseneti raba rime in drugih ritmično melodičnih sredstev, ki v italijanskem t.im. visokem slovstvu učinkujejo zastarelo, če ne že čisto ceneno.

V živi, za slušno zaznavo domišljeni govorici nam zazvenijo marsikateri stvari presenetljivo domače, čeprav nosijo v sebi univerzalne in večne teme: bolj zasebno nas nagovarjajo, bolj s položaja prizadetega bližnjika kot z vzvišenim poetskim navdihom: tako pri Danteju Maffiji.

Pri Loredani Bogliun zaslutimo tragiko opuščenih kmečkih hiš in odtujenih ljudi v Istri, ki ni daleč kosovelovski projekciji osebne raztrganosti v elegično kraško pokrajino. Pa še isti sivi kamen in premražene ograde, *masere* pri Bogliunovi (oba izraza za suhi kamniti zid sta tako v italijanščino kot v slovenščino prispevali prav ti dve pokrajini).

Pri Giacominiju nas pretresejo podobe iz narave, cel vrt iz vsakdanjega rastlinstva, ki pa kar mrgoli tudi od ptic in plazilcev vseh vrst. Sredi vsega tega malega vesolja, prek katerega furlanski pesnik razstavlja svoje moralne, intelektualne in družbene poraze in hrepenenja, pa se v slovenskega bralca zaščeperi izraz *madrac* za slovenski pojem kače – in nedaleč od njega še *pustota* v enakem pomenskem razponu kot v slovenščini: očitna sledova nekdanjega slovanskega substrata daleč sredi Furlanije. Pa zakaj sta od naših pradedov ostali le ti dve tesnobo vzbujajoči besedi?! Se res že od nekdanj tako radi zjedamo v lastni nesreči, da smo s tem okužili še kri svojih bratrancev v Furlanski ravnini?